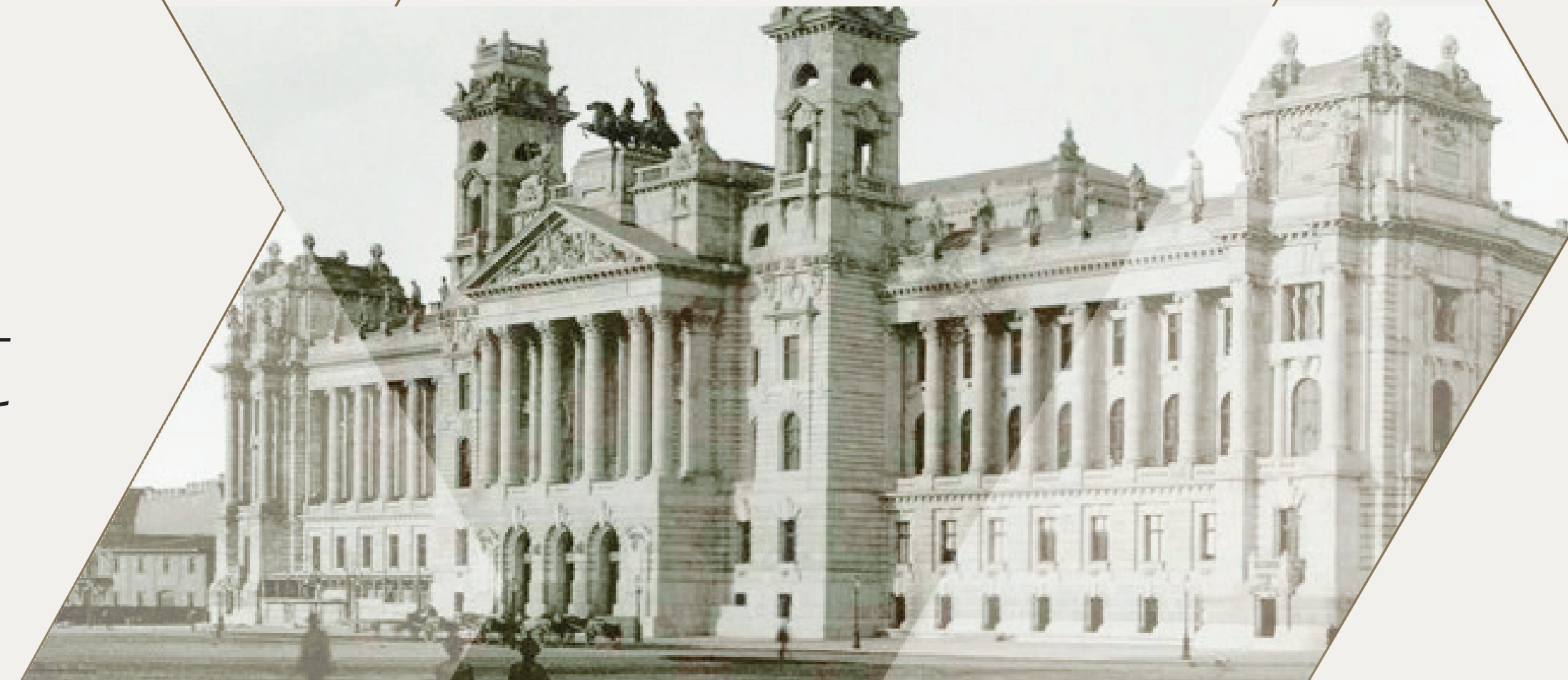

„Az emlékezés erejével...”

Bíróságtörténeti kiállítás- és konferencia-körút

2018-2019

ORSZÁGOS BÍRÓSÁGI HIVATAL

1878. évi 5. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekől és vétségekről

166 évvel ezelőtt elkészült a később a közbeszédben Csemegi kódexként aposztrofált magyar büntetőtörvény első tervezete.

140 éve fogadták el a magyar büntetőtörvénykönyvet a büntettekől és vétségekről, 2 év telt el az elfogadástól a hatályba léptetésig (1880),

2 részre tagolódik (általános rész és különös rész),

3-as tagolást alkalmaz (a bűncselekmények trichotomikus felosztása: büntettek, vétségek, kihágások),

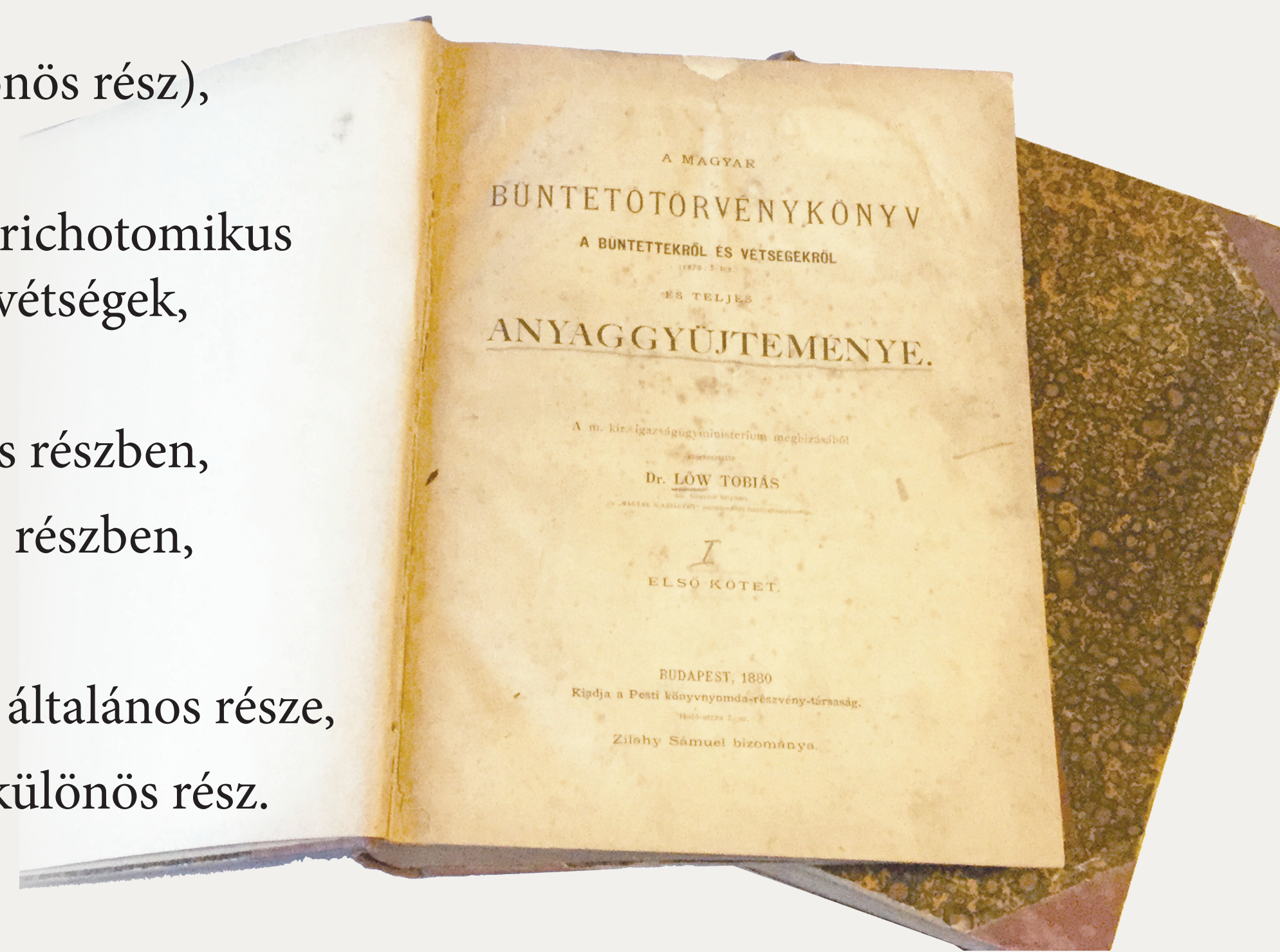
9 fejezete van az általános részben,

43 fejezete van a különös részben,

486 szakaszból áll,

70 évig volt hatályban az általános része,

80 évig volt hatályban a különös rész.

ELŐZMÉNYEK

Az 1867. évi kiegyezés után a feladatok legfontosabbika a jogrendszer nemzeti modernizációja volt. Eldőlt a kérdés: revolutio helyett evolutio útra lépett a magyar fejlődés. A munkának nagy része a jogászokra hárult. Megkezdődött a princípiumok, a hatalmi ágak szétválasztásának, a parlamentarizmusnak, a jogállamiságnak törvényben rögzítése, kezdetét vette a politika által támogatott és ösztönözött kodifikáció.

A kiegyezést követően módosult a jogászság hagyományosan tradicionalista nézőpontja. Dominálóná vált a jogot szigorúan dogmatikus szempontok alapján tárgyaló irányzat. A törvényesség, a törvény előtti egyenlőség és a szabadságeszmény koncepciójának piederstálra emelése különösen a büntetőjogban indokolta a dogmatikus tárgyalást. A jogalkotásban egyre inkább teret nyert a jogtudomány eredményeit felhasználó felfogás, mely a klasszikus polgári jogelveket dolgozta föl.

A mintának tekintett európai jogtudomány fejlődésében lezárult az első nagy korszak, a klasszikus tanok kora. A tapasztalatok kiértékelte képletet biztosítottak: már nem kellett kísérletezni, nem kellett kitalálni az optimális megoldást: a legjobb eredményeket lehetett szintetizálni és adaptálni. Ez az európai műveltségű jogász pozícióját erősítette a jogalkotásban.

Képviselőházi ülésterem

A KODIFIKÁCIÓ KÖRNYEZETE

A kormányzó liberálisok hamarosan beterveztették az országgyűlés elé a büntető hatalom gyakorlásáról szóló törvényjavaslatot (1869 évi IV. tc.) amelynek lényege volt a független bíróságok megalkotása, a bíráskodás leválasztása a közigazgatásról. A törvény vitájában már érzékelhető a hatalomra jutott liberális erők megosztottsága. Nagyobb részük a vármegyének mind teljesebb átmentését támogatta, ami pedig az igazságszolgáltatás ügyét pártpolitikai kérdéssé tette. 1875-ben a liberális kormányzat egyfajta függetlenségi nacionalizmus felé fordult, s a tiszta liberalizmus helyett egy újkonzervativizmus felé forduló, a realitások hatása alatt politizáló, gyakorlati politika vette át. Ebben a politikai környezetben került sor a büntető törvénykönyv tervezetének vitáira.

Horvát Boldizsár

A KODIFIKÁCIÓS FOLYAMAT

A büntető kodifikáció ígérete a levegőben volt. A tudomány felkészült képviselői és kitűnő gyakorlati szakemberek álltak készen, a kodifikációs polémák egy jelentős része 1841-44-ben illetve 1861-ben lezajlott, csak a politikai döntés hiányzott. 1867. április 29-én egy törvényelőkészítő bizottság büntetőjogi albizottsága ismét az 1843. évi javaslat átdolgozását indítványozta.

Pauler Tivadar

Perczel Béla

Ferenc József

1869-ben Csatskó Imre letette az 1843. évi javaslat átvizsgálásával és aktualizálásával kapcsolatos tervezetét a miniszter asztalára.

1869-ben Csemegi Károly aradi ügyvéd kapott megbízást a kódex elkészítésére. Az első javaslatát

Készítette: **Dr. Mezey Barna**
tanszékvezető egyetemi tanár
ELTE ÁJK
a Magyar Tudományos
Akadémia doktora

Grafikai szerkesztés:
Kovács Gábor,
Országos Bírósági
Hivatal

1873-ban fejezte be. Pauler Tivadar igazságügyi miniszter 1873. október 29-én nyújtotta be a képviselőháznak. Az országgyűlés feloszlata miatt nem tárgyalták a törvényt. (Az I. javaslat)

Perczel Béla igazságügyi miniszter átdolgoztatta a kodifikátorral a javaslatot, de annak megbírálására újfent egy szaktanácskomitványt hívott össze. A tanácskomitvány véleménye alapján Csemegi ismét átdolgozta a javaslatot. Ezt terjesztette a miniszter 1875. november 5-én a képviselőház elé (A II. javaslat).

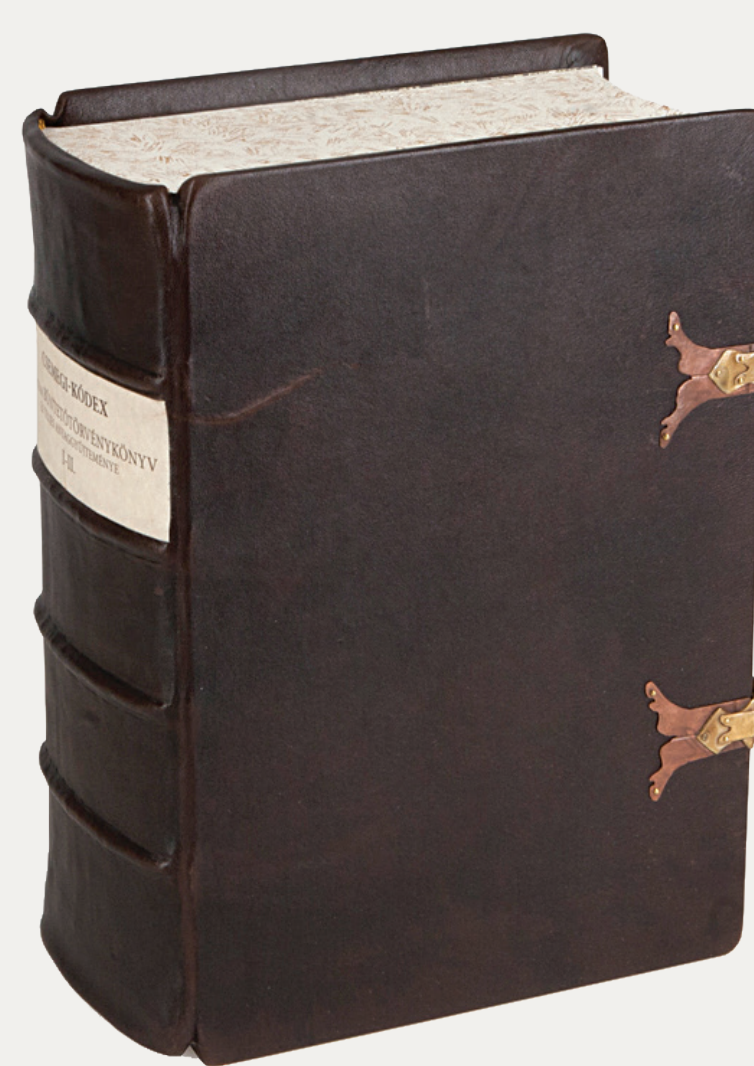
A képviselőházban a tárgyalások 1876. április 8. és 1877. szeptember 15. között zajlottak. A harmadik olvasatra 1878. január 18-án került sor, míg a főrendiházi tárgyalások 1878. február 18-tól 23-ig tartottak. A szentesítésre 1878. május 27-én került sor.

A KÓDEX MÓDSZERTANA

A klasszikus (vagy dogmatikus) iskola művei közé tartozó szerzőjéről Csemegi kódexnek nevezett törvénykönyv legfontosabb jellemzője a jogász precizitás volt: kodifikáció keretébe illesztett szabatos definiálás és következetes szerkezetépítés. Követte az iskola pozitívumaként jellemzett irányt, a rendi, illetőleg abszolút büntetőjoggal szemben alkalmazott metódust: a visszaélések és önkény lehetőségét kizáró, részletekbe menő, pontos, világos dogmatikát. Aprólékos gonddal kidolgozott tényállások, a feltehető és esetleg előforduló lehetséges valamennyi tényállás támadhatatlan és félreérthetetlen megfogalmazása volt a cél. Kevesebbet törődött magával az emberrel, fő figyelmét a probléma: a jogeset megfogalmazására fordította. Csemegi Károlyt nem kevésbé ennek a törvénykönyvnek köszönhetően sokan a magyar jogtudomány története legjelentősebb kodifikátorának tartják.

Csemegi Károly

A KÓDEX ERÉNYEI

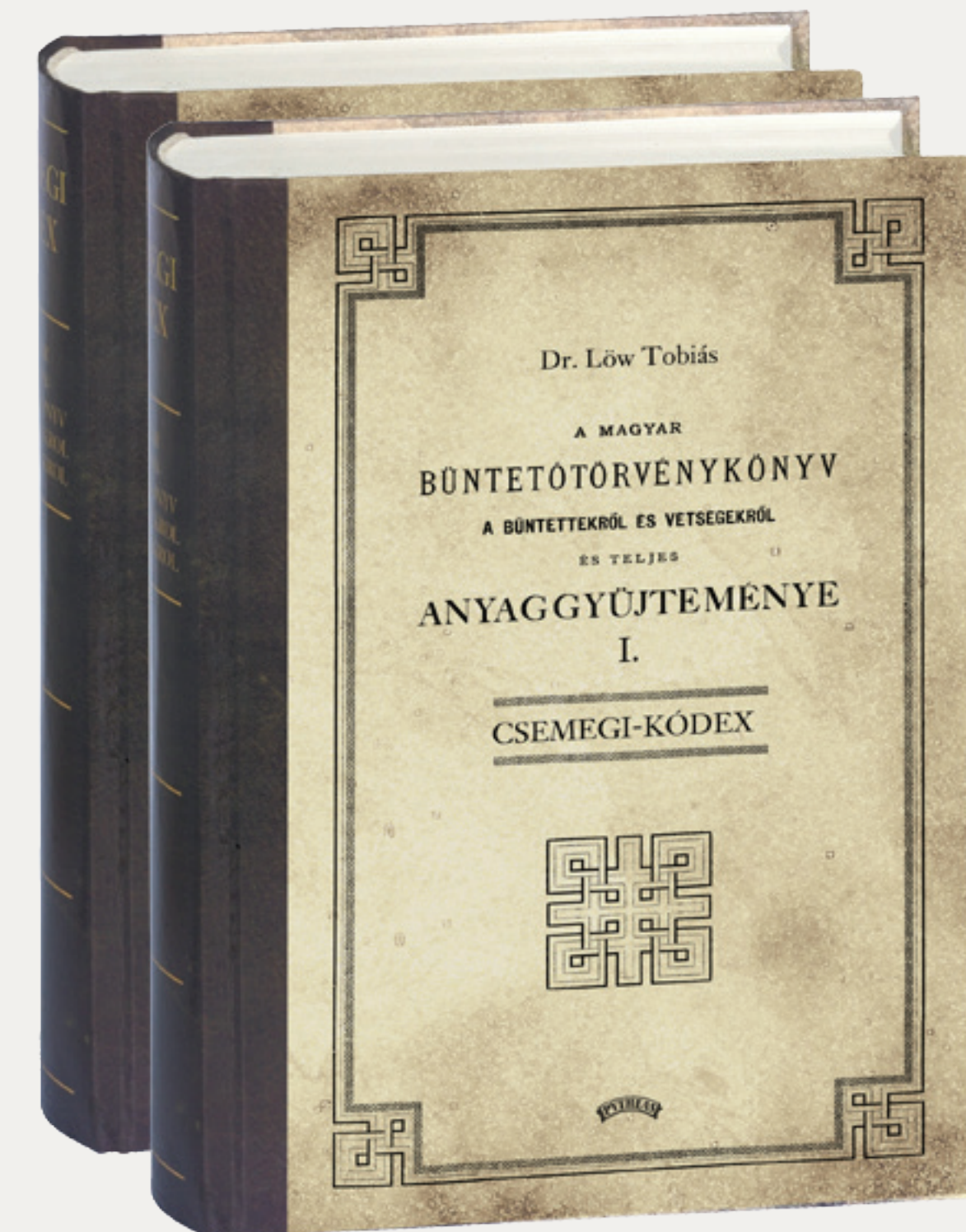
A klasszikus büntetőjogi irányzat, melynek egyik utolsó remeke volt Csemegi műve, az abszolutizmusok elleni küzdelemben kialakult polgári reakciók biztonsági igényeire válaszolt. Az emberi jogok védelmét szolgáló szabályozás a nyílt rendi egyenlőtlenségek és partikularitások rendszerével szemben egy garanciális büntetőjog képét rajzolta meg. Középpontjában az elidegeníthetetlen emberi jogok, a személyes biztonság és a jogegyenlőség állott. A szabályozás fő szempontjai a törvény előtti egyenlőség, a humanizmus, az egységesen szabályozott

(lehetőleg kodifikált) büntetőjog, az arányos és igazságos büntetés, a törvényi szabályozás. A kódex sajátjának vallotta a nullum crimen sine lege és a nulla poena sine lege elvét. Ezzel a rendelkezéssel a magyar büntetőjog végérvényesen áttért a törvényben szabályozott büntetőjog rendszerére. A kódex így „kizárja mind az analógia legist, mind az analogia iurist.” A jövőben a bíróság nem vehette át a törvényhozó szerepét a bűncselekmények megállapításában.

A KÓDEX KRITIKÁJA

„Büntető törvénykönyvünk nem egyszerű fordítása valamelyik külföldi törvénykönyvnek, de viszont legkevésbé sem úttörő, sőt általánosságban véve nem is önálló munkát, hanem receptív és revideáló feldolgozása a német, osztrák, francia és olasz büntető jogtudomány és törvényhozás azon fejlődési fokának, melyen azok a törvénykönyv tervezetének készítésekor, a hetvenes évek közepén állottak volt”. (Balogh Jenő)

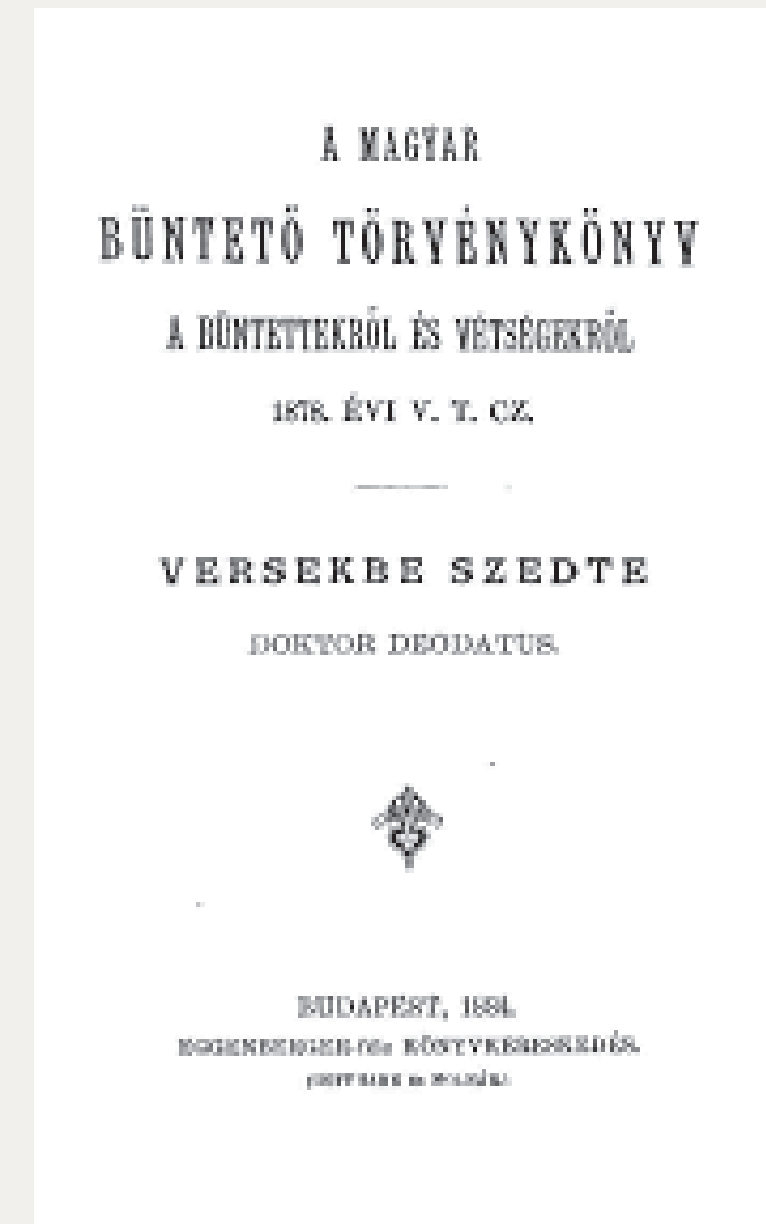
„A XIX. század elején a humanizmus mázával bevont igazságosság” volt uralkodó; ma pedig e mellett a célszerűség eszméje kezdi korlátozó erejét mindjobban kifejteni”. (Angyal Pál)

A KÓDEX DICSÉRETE

„Három teljes nemzedék tanulta a szövegét, sajátította el a szemléletét. Innen tanulta a tömör jogi fogalmazást, és sajátította el a jogász az absztraháló készséget. Számos törvényi szövegrész még ma is fülünkbe cseng, és hat a magyar jogi nyelvre” (Király Tibor)

„Csemegi a század nevezetes Büntető Törvénykönyveinek és javaslatainak imponáló ismeretében az egyes kérdések monografikus mélységű feldolgozásával olyan művet hozott létre, amelynek magas tudományos színvonalát és önállóságát legszigorúbb bírái sem vonhatták kétségbe.” (Györgyi Kálmán)

A KIHÁGÁSI BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV

A bűncselekmények trichotomikus tagolásának szempontját követő büntető kodifikáció a bűncselekmények mellett a büntetendő magatartások harmadik kategóriáját, a kihágásokat is törvénykönyvbe formálta. A heterogén természetűknél és felróhatósági differenciáltságuknál fogva a bűncselekményekhez képest lényeges különbözőséget mutató kihágások külön kódexbe kerültek. A kihágási büntető törvénykönyv (1879. évi XL. tc.) 1880. szeptember 1-jén lépett hatályba.

ORSZÁGOS BÍRÓSÁGI HIVATAL